

Uusia teonnimijohdoksia varhaisnykysuomen kynnyksellä

Suomen kielen deverbaalisista johdoksista *minen*-johtimiset ovat puhtaimmin teonnimiä (nomen actionis); muuta käyttöä on vain suunnilleen yhdellä prosentilla esiintymistä. Lähes yhtä selkeä teonnimen merkitys on myös *nA*-, *ntA*-, *nti*-, *U*- ja *UU*-johdoksilla, muilla johdostyypeillä teonnimikäyttöä on vähemmän (Koistinen ym. 1976). Mainituista johtimista *nA* ja *U* liittyvät semantiikaltaan tietyn tyyppisiin verbeihin: *nA*-suffiksilla muodostetaan teonnimiä deskriptiiviverbeistä (*humisee* → *humina*), *U*-suffiksi taas on nykyään produktiivinen vain frekventatiivisten *ele/ile*-johdosten ja merkitykseltään lähinnä momentaanisten *Aise*-johtimisten verbien yhteydessä (*ajelen* → *ajelu*, *kirkaisen* → *kirkaisu*). (Ks. Hakulinen 1979: 199, 222 ja Rintala 1983: 101—108.) Pientaajuisen *UU*-johtimen (murteissa myös *OO*) kantasana on aina supistumaverbi (*makaan* → *makuu*); koska johdin on peräisin itämurteista (Hakulinen 1979: 226), kieleen on saatu etupäässä perinnäiseen kansankulttuuriin liittyviä johdoksia (*kerjuu*, *korjuu*, *leikkuu* ym.). Vain *minen*-johdin on täysin vapaa morfologisista rajoituksista, jollaisia on myös *ntA*- ja *nti*-johtimilla (tarkemmin Forsman Svensson 1990: 9—10 ja siellä mainitut lähteet).

Runsaan vuosikymmenen takaisessa julkaisussani (Forsman Svensson 1990: 15—30) tarkastelin 1600-luvun saarnoissa ja lakikielessä esiintyviä deverbaalijohdoksia. Keskeiset johdostyyppit — ja tutkimukseni pääsisältö — olivat *minen*-, *mUs*- ja *Us/Os*-johdokset (esim. *ajatteleminen*, *ajattelemus*, *ajatus*). Muita johdostyyppejä aineistossani oli harvassa: *mA*- ja *ntO*-johdokset olivat marginaalisia ja vain muutamasta eri kantaverbistä muodostettuja, *ntA*-johtimesta oli pari esiintymää, johtimista *nti* ja *UU* ei ainoatakaan. Tutkimukseni loppuluvussa — käytyäni läpi jonkin verran 1700-luvun ja 1800-luvun alun tekstejä — päätelin, että suomen deverbaalijärjestelmä oli muuttunut ratkaisevasti vasta murteiden taistelun myötä itäsuomalaisten tuotua kirjalliseen käyttöön uusia johdintyyppejä. Päätelmä perustui rajalliseen aineistoon, minkä tutkimustani arvioinut Osmo Nikkilä toi esiin kritiikissään (1992: 107—108).

Tässä kirjoituksessa olen kartoittanut 1700-luvun sekä 1800-luvun alkupuolen teonnimikäytäntöä laajahkon aineiston pohjalta ja otan kantaa siihen, missä määrin aiempi arvioni pitää paikkansa. Olen tarkastellut sellaisten nomen actionis -merkityksisten deverbaalijohdosten kehitystä, jotka vielä 1600-luvulla olivat marginaalisia tai puuttuivat tyystin ja joiden nykykäyttö perustuu siis myöhemmin tapahtuneisiin muutoksiin. Tarkasteltavina ovat tällöin johtimet *ntA*, *nti*, *ntO* ja *UU*; tarkastelun ulkopuolelle olen jättänyt *nA*- ja *U*-johdokset niiden semanttisten rajoitusten

vuoksi sekä *mA*-johdokset toisaalta siksi, että niillä on pääasiassa nomen acti -käyttöä, toisaalta siksi, että käsittelen *mA*-nomineja erillisessä *mA*-partisiippia koskevassa kirjoituksessani (tämän julkaisun seuraava artikkeli). Mukana ovat *ntO*-johdokset, vaikka ne ovat nykysuomessa paljolti teon kohteen tai teon tuloksen nimiä (Rintala 1983: 108). Onhan *ntA*- ja *ntO*-johdosten eriytyminen (*hallinta* ja *hallinto*) tapahtunut vasta omalla vuosisadallamme; *ntO*-johdoksia on aiemmin käytetty *ntA*- ja *nti*-johdosten veroisina teonniminä, minkä havaitsee sekä Gananderin (1787) että Lönnrotin (1874—1880) sanakirjasta. Kaisa Häkkinen (1994: 424) toteaa, että johtimista *nti*, *ntA* ja *ntO* vain *ntO*-suffiksilla on vanhassa kirjasuomessa ollut “todellista merkitystä sananmuodostuksen kannalta”. Lähden artikkelissani 1600-luvun tilanteesta ja kytken siihen 1700-luvulla ja 1800-luvun alkupuolella tapahtuneen kehityksen.

Tutkimusaiheen rajausta

Aiemmassa tutkimuksessani (Forsman Svensson 1990) esittelin sekä varsinaisesta aineistosta että muista lähteistä löytyneet *ntO*-suffiksilla muodostetut teonnimet: *asunto*, *elanto*, *hävintö*, *kasvanto*, *katsanto*, *kuolento*, *kädenkäyntö*, *liikunto*, *lähdentö*, *löyntö* (anal.),¹ *myyntö*, *olento*, *palanto*, *perintö*, *pyyntö* (anal.), *ravinto*, *saanto*, *sovinto*, *sääntö* (anal.); näiden jatkona on Agricolan käyttämä *vähävointo* (johdosten merkityksistä mts. 25—26). Erikantaisia *ntO*-johdoksia on parisenkymmentä, ja usea niistä esiintyy lähinnä yhdyssanan määriteosana: *perintöoikeus* ym., *asuntomies*, *kasvantomaa*, *palantoviina*, *saantomaa*. Ainoat *ntA*-johdokset ovat lakikielen *asu(i)nta*(mies) ja *istunta*(kartano), nekin yhdyssanoja; *nti*-johdokset puuttuvat ja niin puuttuvat *UU*-johdoksetkin, ellei oletta *soimu*-esiintymien lopputavua pitkävokaaliseksi, toisin sanoen /*soimuu*/ (mts. 24). Palaan tähän johdokseen 1700-luvun esiintymien yhteydessä.

1600-luvun anti on niukka, kun tarkasteltavina ovat vain johtimet *ntA*, *nti*, *ntO* ja *UU*. Niiden tilalla olivat *minen*-, *mUs*- ja *Us/Os*-johtimiset deverbaalit, joiden työnjako oli jokseenkin selkiytymätön (mts. 29—30); vanhastaan käytössä oli *peso/pesu*-tyyppisiä *O/U*-johdoksia. Aiemman tutkimukseni otsikko (“Vanhan kirjasuomen teonnimistä ja teonnimirakenteista”) oli työtäni arvioineen Osmo Nikkilän (1992) mielestä liian väljä: sen perusteella arvioija odotti selvitystä vanhan kirjasuomen kaikista teonnimityypeistä ja katsoi puutteeksi 1700-luvun teosten huomiotta jättämisen. Tuolloisessa projektissani (“Finsk syntax på 1600-talet”) selvittelin kuitenkin

¹*Löyntö*-johdoksen (pro *löytö*) *nt*-aines selittyy samoin kuin johdosten *pyyntö*, *sääntö* (pro *pyytö*, *säätö*): tällaiset ovat syntyneet analogisesti malleinaan sellaiset johdokset kuin *kääntö*, *vääntö* (Hakulinen 1979: 215).

pelkästään 1600-luvun käytäntöä ja pääpaino oli teonnimien rakennekäytössä (syntaktisessa käyttäytymisessä), mistä syystä valtaosa tutkimuksesta keskittyi siihen.

Tällä kertaa en tarkastele teonnimirakenteiden syntaksia, vaan teonnimivalikoiman kasvua 1600-luvulta eteenpäin. Olen käynyt läpi edustavan määrän 1700-luvun uskonnollisia ja maallisia tekstejä; valtaosan olen lukenut ja käsitellyt manuaalisesti, mutta olen hyödyntänyt myös konemuotoisia aineistoja. Uskonnollisiin teksteihin sisältyy ruumissaarvoja ja katekismuksen selityksiä ja niiden ohella mm. Salamniuksen Ilolaulu (1695) ja Frosteruksen Hyödyllinen Huwitus Luomisen Töistä (1791). Maallista kirjallisuutta edustavat erityyppiset kirjoitelmat (puheet ym.), Florinuksen sananlaskut (1702), Lizeliuksen Tietosanomat (1775—76), vuotuiset almanakat, Gananderin teokset sekä atk-aineistoina valikoima 1700-luvun historiallisia asiakirjoja (AHF1700 = Acta Historica Fennica), asetustekstejä (AS1700) sekä Ruotzin Waldacunnan Laki (RWL1759). Tekstit ovat toinen puoli aineistoani, toisena on Christfrid Gananderin laajan sanakirjan (1787) anti hakusanoineen ja esimerkistöineen. Viime vuosisadan alkupuoliskon tekstejä edustavat toisaalta vuotuiset almanakat, toisaalta Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen sähköiset aineistot, joista olen hyödyntänyt kolmen eri sanomalehden vuosikertoja (tarkemmin tuonnempana).

1700-luvun tekstien *ntO*-johdoksia

Läpikäymistäni 1700-luvun teksteistä löytyi noin 30:stä eri verbikannasta muodostettuja *ntO*-johdoksia, joista osa on esiintynyt kirjallisuudessa jo aiemmin: *ajanto*, *asunto*, *elanto*, *eranto*, *hävintö*, *istunto*, *johdanto*, *kaivantö*, *karhintö*, *kasvanto*, *katsanto*, *kuolento*, *käyntö*, *liikunto*, *lähdentö*, *myyntö*, *nautinto*, *olento*, *palanto*, *panento*, *perintö*, *pidäntö*, *pyyntö*, *ravinto*, *ruokinto*, *saanto*, *sovinto*, *syöntö*, *sääntö*, *teonto*, *torkanto*, *tulento*, *tutkinto*. Ainoastaan *ajanto* (Alm. 1788: *ajannon kautta* ‘ajamalla’) ja *johdanto* (Chydenius 1788: *tekstin johdannosta*) eivät esiinny Gananderin sanakirjassa, eikä Ganander olisi voinut hyödyntääkään näitä vasta 1788 ilmestyneitä tekstejä. Kaisa Häkkinen (1994: 424) on maininnut sanan *johdanto* 1800-luvun uudissanojen joukossa ehkä juuri siksi, että sana ei vielä esiinny Gananderilla. Eräät edellä mainituista *ntO*-johdoksista ovat yhdyssanojen komponentteja, mistä tuonnempana.

Johdosten esiintymistaajuudessa on suuria eroja, sillä suosituimmat esiintyvät kymmeniä kertoja, jotkin toiset vain kerran. Jos jätän huomiotta sellaiset leksikaalistumat kuin *perintö*, *ravinto* ja *sovinto*, suurtaajuisimmat johdokset ovat *katsanto*, *lähdentö* ja *tutkinto*, jotka ovat ahkerassa käytössä niin uskonnollisissa kuin muissakin teksteissä. Melko usein esiintyvät

myös *asunto*, *elanto*, *istunto*, *kasvanto*, *liikunto*, *olento* ('oleminen, olemus, ulkonäkö'; ks. Forsman Svensson 1990: 25) ja *saanto*. Monessa tapauksessa uskonnollisten tekstien suosikkijohdokset eivät ole samoja kuin maallisten: *olento* on suurtaajuinen vain uskonnollisessa kirjallisuudessa, muissa teksteissä ovat yleisiä mm. johdokset *istunto* ja *saanto*. Uskonnollisten tekstien yhdyssanoja ovat *kanssasyöntö* 'yhteinen ateria', *olento-osa*, *sisällekäyntö*, *täältälähdentö* (-eranto), maallisten *asuntokaupunki*, -oikeus, *istuntokartano*, -oikeus, *kanssaelanto*, *kasantorahat*, *lähdentöpäivä*, *ylitsekasanto*, *ylöspidäntö*.

Uskonnollisten tekstien *ntO*-johdoksia (mukana osa kontekstia):

ASUNTO: suloinen *yhdessäasunto*

KASVANTO: viisauden *kasvanto*; itsellens *kasvannoksi* 'kasvatus'

KATSANTO: oman surkeuden *katsanto*; apostoli näkyy *kasantota* pitänehen; irstainen ja häpiällinen *päällekasanto* 'ulkonäkö'; kuoleman *päälle katsannosta*

KUOLENTO: Luojan *kuolento*

KÄYNTÖ: vapaa *sisällekäyntö* [autuuteen]; kinkereillä *käyntö*; ovat *käyntöön* saattaneet 'käyttö

LÄHDENTÖ: heidän *lähdenösänsä* mailmasta

OLENTO: autuuden *olento*; sisällinen *olento*; ***olento-osat*** ihmisesä; sielu on hengellinen *olento*; sielu on *olennosans* kuolematon

PYYNTÖ: kunnian *pyyntö*; *pyynnösä* autuallisen lopun perään

SYÖNTÖ: [päästä] *kanssasyöntöhön* karitsan

TUTKINTO: usiampain asianhaarain *tutkinnoilla*; muutoksen ahkera *tutkinto*; evankeliumin *tutkinto*; elämäkerran ja töiden *tutkinno*

Maallisten tekstien *ntO*-johdoksia:

AJANTO: *ajannon* kautta

ASUNTO/OLENTO: joilla täällä ei ole *asuntota* ja pitkällistä *olentota*; pakanain *asunto*; *huvitusasunto*; keisarillinen *asunto*

ELANTO: valtakunnan *kansaelanto* 'yhteiselo'

ISTUNTO: ***istunto-oikeus***

JOHDANTO: tekstin *johdannosta*

KARHINTO: *karhinnon* jälkeen

KASVANTO: tulon eli *kasvannon*; heinän *kasvanton*

KATSANTO: *katsannosa* tämän kaiken päälle; tarkan *katsannon* alla; tämän kaiken *katsannosa*;
hänen ulkonaisesta *kahtannostaan*
KÄYNTÖ: *sisällekäyntö* elämään
LIIKUNTO: [on] saanut *liikunnon*
PIDÄNTÖ: talon *pidäntö*
RUOKINTO: viriän *ruokinon* alla
SAANTO: [Suomalaisten Huonen-hallituxen] alku karjan *saantoon*
TEONTO: työn *teonto*
TUTKINTO: *tutkinnon* ala ottaa; *tutkintomme* aineet; sanain *tutkinnolla*

Sananlaskuja, joissa esiintyy *ntO*-johdoksia (Florinus 1702):

Ehto Eräitzen (Matcamiehen) *saando*, hämy wieran *tulendo*.
Ei pandu mieli pääsä pysy, eli *panendo* mieli päähän pysty.
Hewoises Hengi miehen; waimolla talon *pidändö*.
Hywä meillä miehen onni; caunis *caswando* tytärten.
Joca rutoin (kijrusti) portalla, toipa *torcando* wedesä, eli ojasa.

Viimeksi mainitun sananlaskun *torkanto*-sanalle Ganander on sanakirjassaan (1787) antanut merkitykset ‘slumrare, en stel, plump, ovig’, siis ‘torkkuja’ tai ‘köntys’.

Gananderin sanakirjan *ntO*-johdokset

Ganander on esitellyt sanakirjassaan runsaat puolensataa *ntO*-johdosta ja lisäksi suuren joukon näistä muodostettuja yhdyssanoja ja prefiksiverbejä. Hän mainitsee usein hakusanoilleen synonyymeja, joten *ntO*-johdos on milloin hakusana, milloin tällaisen yhteyteen liitetty vaihtoehto, esimerkiksi *häwindö* l. *häwiö*, *hirnundo* l. *hirnuminen*, *wedändö* l. *weto* l. *wetämä* tai toisaalta *kaswaminen* l. *kaswando*, *kattahtaminen* l. *katsando* l. *kattando* (erillisenä hakusanana myös *kahtando*), *langeema* l. *langendo*. Esimerkeistä näkyy, että erimurteisia variantteja esiintyy sekä hakusanoina että niiden synonyymeina. Synonyymeja voi parhaimmillaan olla viisi: *nousema* l. *nousendo* l. *nouseminen* l. *nousemus* vel *nousu* ‘uppstigande’; tähän sarjaan sisältyvä *ntO*-johdos on lisäksi päässyt erilliseksi hakusanaksi: *nousendo* i. a. *nousemus*.

Gananderin *ntO*-johdoksista kolmisenkymmentä on samoja kuin edellä mainitut teksteissä esiintyneet (sanakirjan jälkeisten tekstien esiintymät *ajanto* ja *johdanto* puuttuvat Gananderilta). Sanakirjasta löytyy toisaalta kolmattakymmentä sellaista *ntO*-johdosta, joita ei ole tekstiaineistossani (olen maininnut Gananderin kirjaamat ruotsinnokset ja synonyymit): *asento* ‘vistande’, *hironunto* ‘gnäggande’, *hoivanto* ‘hjälp, lindring’ (s.v. *hoipa*), *juonto* ‘drickande’, *kaanto* ‘fällande’ (= *kaataminen*), *kiljuntto* ‘rytande, rop’ (= *kiljuna*, *kiljuminen*), *langento* ‘fall’, *laulanto* ‘sjungande’, *nousento* ‘uppstigande, jäsning’, *nyljento* (huom. takavokaalinen johdin) ‘flående’, *paisunto* ‘svällande’, *palkinto* ‘vederlag’, *parunto* ‘skrik’, *pistäntö* ‘stickande i kortslående’, *ristintö*(nimi) ‘dopnamn’, *seisanto* ‘stannande’ (= *seisatus* l. *seisahdus*), *soitanto* ‘ringande, spelande’, *synnyntö* ‘födelse’, *tapanto* ‘tilja till golv’ (Gananderin mukaan eteläpohjalainen: “Austr.”; Hakulinen 1979: 21: *tappaa hirsi* = ‘veistää kaadetusta hirrestä puuta pois’, alk. ‘lyödä’; murt. *tapanto* = ‘veistetty hirsi’), *teentö/teento* ‘arbete’ (synonyymina Florinuksen *teonto*), *vaivanto* ‘besvär(ande), plåga(nde)’, *valanto* ‘badstugosköljande’ (synonyymeina *valannes* ja *virutus*), *valinto* ‘vaskande, stöpande, ostgörande’, *vedäntö* ‘dragande’, *volinto* (verbistä *voolin* ‘välja ut’), *(ylös)vaadinto* ‘uppfo[r]dring’.

Likimain kaikki johdokset ovat normaaliin arkielämään ja etenkin maalaiselämään liittyvää sanastoa, ja Ganander lienee joko merkinnyt ne muistiin itse tai saanut ne apureiltaan eri puolilta Suomea. Moni johdos on myös peräisin sananlaskuista tai kansanrunoudesta.

Prefiksillisiä ja yhdyssanoissa esiintyviä *ntO*-johdoksia (asu sanakirjan mukainen):

istundo-ojkeus ‘besittningsrätt’, *koto-caswando* ‘avel’, sijnä *päälle kattannos* ‘i den avsikt’, *ylöskatzando-mjes* ‘uppsyningsman’, *käyndöpaikka* ‘gångställe’, *metän käyntö* ‘jägeri’, *mjelen lijkunto* ‘sinneströrelse’, *pojjes lähdendö, lähdendö päiwä*, *nautindo ojkeus* ‘nyttjorätt’, *olendopaikka* ‘boställe’, *paisundowesi* ‘flödvatten’, *paland wijna* (= *palo-wijna*), *perindösaama* ‘arvegods’, *perindö jako* ‘arvskifte’, suuremmalla *huolenpidännöllä* ‘med större omvårdnad’, *sisälle pidändö* (Aboice) ‘innehåll’, *talon pidändö* ‘hushållning’, *ulettuwa ylöspidändö* ‘tillräckligt underhåll’, *edeltä-pyyndö* ‘förbehåll’, *kalan-pyyndö* ‘fiskeri’, *koston pyyndö* ‘hämndgirighet’, *mjelen pyyntö* ‘hugdrift’, *iku-sowindo* ‘evinnerlig vänskap’, *sowindo-wirka* ‘försoningsämbete’, *yhteen sowindo* ‘överenskommelse’, *synnyndö paha* ‘medfödd’, *synnyndö rampa* ‘född bräcklig’, *kansa syöndö* ‘i lag spisande’, *syöndömaa* ‘sädesjord’, *työnteendö* ‘arbete’, *ylöswaadindowäki* ‘uppbådsmanskap’, *walando-waski* (~ *walinwaski*) ‘mässing’.

Tekstinäytteitä eräiden *ntO*-johdosten käytöstä (asu sanakirjan mukainen):

ASENTO: mitäs sinä olet *asendota*? ‘var bor du’.

ELANTO: tukalampi *elando* l. elämä ‘svårare leverne’; hän pitää edesäns irstasta *elando* ‘lösaktig levnad’; entisildä *elandoilda/elannoilda* ‘ifrån de förra vistninsställen’; ihmisen *elando* on orjuuden olendo.

ISTUNTO: omaisuuden *istunnosta* ja nautinnosta ‘besittningsrätt’; Jumalan *istundo* ‘säte, tron’.

JUONTO: sitt ej wijna wijwyttänyt olwen *juonto* juowuttanut.

KASVANTO: kaunis *kaswannosta* ‘vacker till växten’; kaswoi *kaswando* ottaan i. e. ihonkarwainen paisuin; saadaan yxi huono *kaswando* ‘svag växt’.

KATSANTO: ‘påseende, utseende, anseende, skepnad, ögonkast’; armas *katzanto* l. näkö ‘öm uppsyn’; kaunis koko *katzannolda* ‘vacker till hela skepnaden’; *katzannosa* nijden päälle ‘i anseende till dem’.

LAULANTO: Run. kuulemassa soitantoa, *laulantoa* ‘att höra musiken, sången (mainittu *laulanta-johdoksen* synonyymiksi).

LIIKUNTO: ‘rörelse’ sijinä silmän *lijkunnosa* ‘i det ögonblicket’; *lijkunnon* tähden ‘för motion skull’; nopee *lijkunnostans*; hilpiä mjes *lijkunnolleen*; liukas kjelen *lijkunnolda*.

NOUSENTO: *nousendotans* odottaa (lähteenä virsikirja).

PALANTO: hän ryppää *palandwijna* ‘han super brännvin’ (synonyymit *pala-* l. *palo-wijna*).

PANENTO: i.a. panema ajan *panendo* ‘gärdande’; *panendo* rupuli l. rokko ‘ympkoppor’; pandu mjeli l. *panendo* mjeli ‘av en an[nan] ingiven tanke; ej pandu mjeli päähän pysty prov. (Florinus 1702: *panendo* mieli).

SAANTO: laillisesta *saannosta* ‘lagligt fång’.

SOVINTO: kyll’ *sowind*’ sija anda ‘sämjan ger väl rum’ prov.

TEENTO: ajallans työn *teendo*, hetkelläns heinän nijtto prov. (hakusanana *te-endö*, esim. *työnteendo* l. *teondo* ‘arbete’).

VAIVANTO:² waiwannossa ‘i svedan’; en kuullu pigan l. pijjan wagan *waiwandoa*.

VALINTO: waikka mjehet *walinnosa*, wasta waimot walinnooopi (huom. s.v. *wallitzen*: wasta waimot wallinnooopi ‘härnäst må kvinnorna råda’).

VOLINTO:³ mjehet *wolinnosa*, wasta waimot wallinnooopi ‘i fritt behag, karlarna råder, en annan gång kvinnorna’.

²Osmo Hormian mukaan (1961: 75—77, 155, 469; ks. myös s. 145, 242) Gananderin esimerkit ovat peräisin Anders Törnuddin kokoelman (pohjalaisista) kansanrunoista.

³Gananderin mukaan *volinto* perustuu verbiin *voolin* ‘väljer ut, har överhand’. Esimerkki: *waik’ on mjehet woolimaisa, wasta waimot woolinoopi* ‘fast mannen nu väljer (är i göromål), dock är kvinnorna härnäst i detta handamänget’. Lähteeksi on mainittu (kansan)runous. Näyttää siltä, että kolmen eri hakusanan (*valinto*, *volinto*, *voolin*) kohdalla on saman runonsäkeen eri versio (vrt. *walinnosa*, *wolinnosa*, *woolimaisa* ja *walinnooopi*, *wallinnooopi*, *woolinoopi*).

VEDÄNTÖ: joka hengen *wedännösä* ‘i var andedräkt’.

1700-luvun tekstien *ntA*-, *nti*- ja *UU*-johdoksia

1600-luvun aineistossani likimain tuntemattomat johtimet *ntA*, *nti* ja *UU* eivät juuri tule vastaan 1700-luvun kirjallisuudessakaan. Vasta Gananderin sanakirjasta kyseisiä johdostyyppisiä löytyy paria esiintymää enemmän.

Edellisen vuosisadan *asu(i)nta*(mies)- ja *istunta*(kartano)-tapausten lisäksi olen kirjannut 1700-luvun asiakirjoista johdoksen *otanta* (AHF1700 *jotca esiwasta otandaa näyttäsiwät wihollisen tawalla*) ja asetuksista johdoksen *tutkinta* (AS1700 *laillisen tutkinnan – – jälken*). Kaisa Häkkinen (1994: 425) mainitsee tavanneensa 1700-luvun lopun kirjoituksista mm. johdokset *nautinta*, *nuuskinta* ja *saanta*, jotka eivät ole tulleet vastaan omassa aineistossani; valitettavasti Häkkinen ei ilmoita esiintymien lähdetä (muut hänen samassa yhteydessä mainitsemansa *ntA*-johdokset olen löytänyt Gananderin sanakirjasta). Myös *nti*-johdoksia on poiminnoissani kaksi, *saanti* ja *käynti*, kumpikin kainuulaiselta Juhana Frosterukselta (1791):

s. 44 ettei niiden liixi helppo *saandi* halwendaisi hänen lahjojansa

s. 47 hänen [elefantin] *käyndinsä* [on] joutusa kuin hewoisen werkkainen juoxu

Saman verran on *UU*-johdoksia, lähteenä sellaiset almanakat, joiden suomentajia on pidettävä pohjalaisina. Tapaukset ovat *korju*(u) ja *leikkuu*, näistä edellisen johdin merkitty yhdellä vokaalilla, jälkimmäisen kahdella (kirjoitusasusta tuonnempana):

Alm. 1764 äitein huolimattomus lasten *coriusa* ‘hoito’

Alm. 1764 Cuinga paljon *corju* teke lasten elämiseen

Alm. 1767 jos ei oikiasta *Leickuu*- ja *Cocous* ajasta waaria oteta

Gananderin sanakirjan *ntA*-, *nti*- ja *UU*-johdokset

Olen kirjannut Gananderin sanakirjasta kymmenen *ntA*-johdosta, joista yksi (*istunta*) on esiintynyt muissa lähteissä: *huu*(d)*anta* ‘rop’, *istunta*, *laulanta*, *luonta* (adv. *luonnan* ‘av naturen medfödd’),

paisunta ‘svällande’, *punonta* ‘tvinnat skogarn’, *ristintä*(nimi) ‘dopnamn’, *synnintä* l. *synnyntä* ‘födelse’, *venyntä* ‘utsträckning’. Kantaverbien vartalovokaali on *A* tai *U*, kerran *i* (vrt. Rintala 1983: 104—106). Edellä luetellut nominatiivit eivät aina esiinny hakusanoina eivätkä edes perusmuodossa. Sanojen käytöstä löytyy seuraavanlaisia esimerkkejä:

HUU[D]ANTA: hätäisten *huuantaan* ‘till de nödställdas rop’ (s.v. *hätäinen*). Sama esimerkki on liitetty hakusanoihin *huuannes* l. *huuannas* i. a. *huuto*, ja tässä yhteydessä Ganander on ilmoittanut lähteekseen (kansan)runouden. Esimerkin ja hakusanan suhde osoittaa, ettei sanakirjantekijä ole ehkä tuntenut johdosta, koska ei ole osannut päätellä oikeaa perusmuotoa.

ISTUNTA: *istunda*-mjes ‘bofastman’; *istunda*-kartano ‘säteri’.

LAULANTA: warainen on *laulannaxi* ‘för tidigt att sjunga (näyte on ilmoitettu karjalaiseksi: “Carel.”); Florinuksen sananlaskussa on *laulamaxi*).

LUONTA: *luonnan* musta ‘av naturen svart’; ei *luonnan* saatu ‘man fick ingenting’; ej lupi *luonnan* ‘alldeles inget’. Vrt. Hakulinen 1979: 199 “luonnon musta” = ‘luonnostaan musta’; Hakulinen huomauttaa, että yksitavuisiin kantavartaloihin pohjautuvat muodosteet ovat murteellisia.

PAISUNTA: (synonyymeina *paisundo*, *paisumus*) kewät *paisundo* ‘vårflödvatten’; näkki walmaa ‘drar åt sig’ nijn kaukaa maalta kuin kewät *paisunta* on käynyt (lähteeksi on ilmoitettu Etelä-Pohjanmaan murre: “Austr.”).

PUNONTA: Esimerkissä on *inen*-edelleenjohdos: pidetäisä pellowia *punondaisixi* eli kengälangoixi ‘till skogarn’. (Vrt. Hakulinen 1979: 213 *punonnainen* ‘punos’.)

RISTINTÄ *ristindä* nimeldä ‘vid kristnings- eller dopnamn’ (synonyymina on mainittu vastaava *ntO*-johdos).

SYNNINTÄ/SYNNYNTÄ: *synnyntä* l. syntymämerkki ‘födelsemärke’; *synnintä* wika ‘ett fel alltifrån födseln’; kyllä tijn *synnyntänsi*; (s.v. *sykä*) tjedän sykä – – *synninnänsä* ‘jag vet var du runda klimp är född’; tijn sykki *synnyntänsi* ‘jag vet varest du är född’.

VENYNTÄ: tijn sykki *synnyntänsi* *wennännänsi* wenollinen ‘du utsträckta, uttöjda mask’. Gananderin mukaan ilmausta käytetään (kansan)runoudessa käärmeestä.

Monen johdoksen asu tai esimerkistö osoittaa lähteeksi pohjalais- tai itämurteet. Johdos *huu[d]anta* on äänneasultaan itämurteinen, minkä lisäksi lähteeksi on mainittu runous. Johdokseen *synnyntä* liittyvistä esimerkeistä voi päätellä tässäkin tapauksessa lähteeksi runouden: yksikön 2. persoonan omistusliite *nsi* on ollut yleinen juuri runokielessä (Häkkinen 1994: 220). Kaisa Häkkinen (mts.) huomauttaa, että Vhael on käyttänyt *nsi*-muotoja eräässä runossaan, vaikka ei mainitse *nsi*-liitettä kieliopissaan (1733). Saman runosäkeen variantit (*tijnän*, *tjedän*) viittaavat eri

alueilta saatuihin näytteisiin. Mainittu *nsi*-omistusliite esiintyy myös johdoksessa *venyntä*, jolla on selvä kansanrunokonteksti. Johdoksen *laulanta* Ganander ilmoittaa olevan karjalaista, johdoksen *paisunta* taas eteläpohjalaista alkuperää. Ylipäänsä kielinäytteissä esiintyvien johdosten asu ja konteksti viittaavat itäisiin tai pohjalaismurteisiin.

Sanakirjasta löytyy kahdeksan *nti*-johdosta (mukana on 1700-luvun teksteissä esiintyvä *saanti* mutta ei *käynti*): *juonti* ‘drickande’, *lyönti* ‘slående’, *puinti* ‘tröskande’, *pyynti* ‘fångst’, *saanti* ‘fänge’, *sointi* ‘fågellek om våren’, *syönti* ‘ätande, spis’, *vointi* ‘kraft, förmåga’. Käytöstä on seuraavanlaisia esimerkkejä:

JUONTI: oluen *juonti* ‘öldrickande’; paljosta weden *juonnista* ‘av mycket vattendrickande’.

LYÖNTI: suonen *lyönti* ‘åderlätning’.

PUINTI: rijhen tappaminen l. *puindi* l. puiminen.

PYYNTI: kalan *pyynnin* ajka (synonyymeiksi mainittu *pyytö*, *pyyntö*).

SAANTI: piukka l. niukka kalan *saandi* ‘fiskfänge’; kaikotellen kalan *saandi* prov.; kusa kaikki kalan *saandi*, sijnä piukat pyytäjätkin (prov.) ‘varest fisken blir all, där är också fiskarna i trångmål’; turha täällä on tuohen *saandi* ‘här är svårt att få näver’.

SOINTI: (synonyymeina *soidin* ja *soimi*); Gananderin etymologinen selitys: *soindi* < *soin* ‘klingar, ljuder’; *kewäällä teiret soiwat* ‘kuttrar’.

SYÖNTI: *syöntiään* heitti vähemmäxi ‘minskade sin ätning’; *syönti* ajka ‘måltidstid’; kylänen *syönti* ‘ätande i byn’.

VOINTI: wähän *woundinsa* jälkeen ‘efter sin förmåga’. Johdoksen merkitykseksi on annettu vain ‘kyky, voima’, vaikka kantaverbillä (s.v. *woin*) on jo nykykielen mukaiset merkitykset, esimerkiksi *woi olla* ‘kan så vara’, *kuinga Te woitta?* ‘hur mår ni?’.

Kuten luettelo osoittaa, johdokset on muodostettu pelkästään yksitavuisista vartaloista eikä sellaisiakaan ole hyödynnetty täysin (nykysuomessa mm. *luonti*, *myynti*, *tuonti*, *uinti*, *vienti*). Kolmitavuisien *Oi*-diftongiin päättyvien vartaloiden *nti*-johdokset (esim. *haravointi*) saivat odottaa seuraavan vuosisadan jälkipuolelle, ennen kuin niitä alkoi esiintyä teksteissä. Nykysuomessa *nti*-johdin on produktiivinen juuri kolmi- ja useampitavuisien vartaloiden yhteydessä (Rintala 1983: 103), jotka olivat vanhassa kirjasuomessa yleisesti *Oitse*-tyyppisiä. Hakulinen (1979: 214) on maininnut murteista ja sananparsista esimerkkejä sekä kaksi- että kolmitavuisien lyhyeen vokaaliin päättyvien vartaloiden *nti*-johdoksista (*astunti*, *kasvanti*), mutta tällaisia ei esiinny Gananderin sanakirjassa.

Supistumaverbeistä muodostetut *UU*-johdokset ovat harvinaisia myös nykysuomessa (Koistinen ym. 1976), joten Gananderin sanakirjan vähäiset esiintymät (seitsemän hakusanaa) eivät ihmetytä. Johdostyyppin harvinaisuutta kuvaa hyvin se, että suomen kielen käänteissanakirjassa on 48 *UU*-johdosta mutta peräti 568 *ntA*-johdosta (Rintala 1983: 102, 104). Ganander on sanastanut almanakat tarkoin, joten edellä mainitut *korju(u)* ja *leikkuu* ovat päässeet kokoelmiin, *korju* edelleen lyhytvokaalisena (vrt. *soimu*, joka sekin esiintyy Gananderilla). Myös Vanhan kirjasuomen sanakirjan näytteet ovat lyhytvokaalisia (s.v. *korju*, -o ‘gömsställe, skötsel’). Äännekehityksessä *UU*-suffiksin edeltäjä on ollut murteiden *UO* < *OO*; Gananderkin on kirjannut *OO*:llisen variantin: *leikkoo* ~ *leikkuu*, *makoo* ~ *makuu*. Yksivokaalinen on sanakirjassa myös hakusana *kaipu* (~ *kaiwun*) ‘avsaknad, anklagan’, joka mainitaan varianttien *kaipaaminen*, *kaipaus* synonyymina (vrt. myös VKS s.v. *kaipu*). Sanakirjasta löytyvät seuraavat *UU*-johdokset: *hakkuu* ‘hygge’ (VKS:n varhaisimman esiintymän lähde on Samuel Forseenin suomentaman Ruotsin valtakunnan lain käsikirjoitus vuodelta 1738), *kehruu(t)* ‘spåna’, *kerjuu* ‘tiggeri’, *korju(u)* ‘skötsel’, *leikkoo* l. *leikkuu* (= *leikkaaminen*, *leikkaus*) ‘skärande, skörd’, *makoo* l. *makuu* ‘liggande’, *weisuu* (sekä jo 1600-luvulla esiintynyt *soimu*). Käyttöesimerkkejä ja selityksiä Gananderilla on seuraavasti:

HAKKUU = hakkaus: *hakkuu* mjes i.a. hakkaaja ‘huggare’.

KEHRUU(T): *kehräys* ‘spåna’ *kehräyxet* pl. idem vel *kehruut* l. *kehruuxet*; *kehruita* l. *kehruuxia*.

KERJUU: kerjääminen vel *kerjuu*, kerjäys; käydä kerjuuxella, elättää ittensä *kerjuulla* ‘gå och bettla’.

LEIKKUU: *leikkoo* ajka l. *leikkuu* ‘skördetid’; *leikkuu*-mies ‘skördeman’; *leikkoo* rauta ‘skärjärn’; *leikkuu* on keskitjees ‘hälften skuret’.

MAKUU: *makuu* sia ‘liggningsställe’ Run.; *makuullaan* ‘liggande’; nousen *makoolda* ‘stiger upp ifrån liggande’; *makuuskamari* ‘sovkammare’ (myös: *makausmaja*).

VEISUU: *weisuu*-taito ‘sångkonst’ (= *weisun* taito); ei se *weisuu* kelpaa ‘sjunges illa’. Samassa yhteydessä Ganander on maininnut sanan *weisuu* ‘sång, visa’.

Gananderilla on hakusanana lyhytvokaalinen *soimu* (synonyymeina *soimaminen*, *soimaus*) ‘förebråelse, beskyllning’ esimerkkeineen: *emändänsä soimusta* (Raam.), *soimaus*- l. *soimu nimi* ‘öknamn’, *soimu sana* ‘skällsord’. NS mainitsee johdoksen *soimaus* harvinaisempana synonyymina ainoastaan pitkävokaalisen asun *soimuu*, runokielinen variantti taas on *soima*. Pitkävokaalisen *kerjuu*-muodon rinnakkaisasuksi NS esittää lyhytvokaalisen asun *korju* (kumpikin hakusanana), kun taas johdos *kaipuu* on pelkästään pitkävokaalinen. Lyhytvokaalinen *veisu*

tarkoittaa nykysuomessa ‘laulua, viisua’ ja vain harvoin ‘veisaamista’ (= veisuu). Tässä tapauksessa Gananderin sanakirja on jo samalla kannalla kuin NS.

Lauri Hakulisen mukaan (1979: 226) *UU*-johdin on saatu kirjakieleen itämurteista, joten niitä on pidettävä Gananderin näytteiden lähteenä. Näytteiden suppeasta kontekstista ei aina voi päätellä murrekuuluvuutta; kyseeseen tulee lähinnä itäsuomalainen omistusliitevariantti *Vn* (*makuullaan*), jonka kontekstin lähteeksi on merkittykin (kansan)runous.

Uudet johdostyypit ja varhaisnykysuomi

Olen kartoittanut tutkimieni johdostyyppien (*ntA*, *nti*, *ntO*, *UU*) käyttöä varhaisnykysuomea edustavissa teksteissä sekä manuaalisesti että sähköisiä aineistoja hyödyntäen. Olen lukenut uuden vuosisadan almanakat vuoteen 1835 asti ja niiden lisäksi hakenut johdoksia 1800-luvun alkupuoliskolla ilmestyneiden sanomalehtien atk-tiedostoista. Käyttämäni lehdet ja vuosikerrat ovat Turun Wiikko-Sanomien 1820 ja 1823, Sanan Saattaja Wiipurista 1833 ja 1841 sekä Suometar 1847 ja 1848. Tämän aineiston tuomat lisät aiempaan johdosvarantoon ovat Suomettaren antia lukuun ottamatta suhteellisen vaatimattomat: joitakin uusia *ntO*-johdoksia (mm. *hankinto*, *jatkanto*, *karjankaitse*, *liikentö* ‘liikenne’) sekä *UU*-johdokset *korjuu* (yleinen sekä pitkä- että lyhytvokaalisena) ja *lepuu* (paikka). Monet aiemmissä lähteissä esiintyneet *ntO*-johdokset ovat yleisiä myös almanakoissa ja sanomalehdissä, *nti*-johdokset puolestaan harvinaisia; *ntA*-johdoksia en ole tavannut muualta kuin Suomettaresta.

Suomettaren perustivat 1847 silloiset opiskelijat August Ahlqvist, Daniel Europaeus, Paavo Tikkanen ja Antero Varelius, jotka olivat aikansa parhaita suomen kielen osaajia. Heidän kielellinen esikuvansa oli Elias Lönnrot, ja hänen kielenkäyttönsä tuntui myös vahvana lehdessä (Häkkinen 1994: 153). Suomettaren uusia *ntO*-johdoksia ovat mm. *arvonto* ‘arvostus’, *merkintö*, *mitanto*, *paranto*, *sointo* (esim. *puhesointo*), *soitanto* ja *tarvinto* (*tarvintokoulu* ‘teknisk realskola’), *nti*-johdoksia *myynti*. Suurimpana erona muihin aineistoihin verrattuna on *ntA*-johtimen suosio. Tällä johtimella muodostettiin Lönnrotin ja muidenkin kielioppiseikkoja käsitelleiden kirjoituksiin pohjautuvaa kieliopillista termistöä, esimerkiksi sijojen ja modusten nimityksiä: Suomettaresta tapaa mm. termit *asunta* ‘inessiivi’, *hallinta* ‘genetiivi’, *vajaanta* ‘abessiivi’, *kohdinta* ‘partitiivi’, *jaksinta* ‘instruktiivi’ (Lönnrotin sanakirjassa vain *ntO*-johtimisena), *lausuntatapa* ‘indikatiivi’, *mainintatapa* ‘partisiippi’, *nimentätapa* ‘infinitiivi’ ja *käskentätapa* ‘imperatiivi’.⁴ Nykyiset *nti*-

⁴Muita 1800-luvun alkupuoliskon suomenkielisten kielioppien *ntA*-johtimisia termejä: *nimentä* ‘nominatiivi’, *olenta* ‘essiivi’, *muutunta* ‘translatiivi’, *erintä* ‘elatiivi’, *yhdyntä* ‘illatiivi’, *pidäntä* ‘adessiivi’, *lähdentä* ‘ablatiivi’, *tulenta*

johdokset voivat olla Suomettaressa *ntA*-johtimisia: *riihenpuinta*, *saanta*, *vientä*. Muista *ntA*-johdoksista mainittakoon *ammutanta*, *edistyntä*, *kerääntä*, *kukunta*, *kiehunta*, *muutunta* ‘variantti’, *odotanta*, *parunta*, *poimenta*, *poltanta*, (matkaan) *saatanta*, *sanonta*, *teentä* ja *viivyntä*. Lisiä harvinaisiin *UU*-johdoksiin ovat *keruu*, *seuruu* ja *tavuu*.

1800-luvun aineistosta laskettu *ntA*-, *nti*-, *ntO*- ja *UU*-johdosten jakauma on toisenlainen kuin edellisen vuosisadan kirjallisiin lähteisiin perustuva. Vanhassa kirjasuomessa vain *ntO*-johdin oli jokseenkin produktiivinen sananmuodostuskeino, kun taas muiden kolmen johtimen osuus oli marginaalinen. Se, että Gananderin sanakirja tarjoaa lukuisia näytteitä myös näistä kolmesta johtimesta, selittyy eri murteita edustavasta esimerkistöstä. Kyseiset johtimet olivat käytössä sellaisissa murteissa, joiden kielenkäyttö ei juuri näkynyt vanhassa kirjasuomessa (etenkin itämurteet). Tilanne muuttui ratkaisevasti 1800-luvun puolella murteiden taistelun myötä, kun itämurteiset kielenpiirteet pääsivät rikastuttamaan kirjakieltä ja levisivät mm. almanakkojen ja sanomalehtien välityksellä.

Eri verbikannoista muodostettujen johdosten jakauma on koko tarkasteleman aineiston (1700-luku ja 1800-luvun alkupuoli) perusteella karkeasti seuraavanlainen. Yleisimpiä ovat jo vanhassa kirjasuomessa elinvoimaisen *ntO*-johtimen avulla muodostetut teonnimet, joskin itämurteisia *ntA*-johdoksia on 1800-luvulla tapahtuneen ekspansion vuoksi runsaat puolet *ntO*-johdosten määrästä. Niinpä *ntA*-johtimesta on tulossa *ntO*-johtimen veroinen teonnimisuffiksi (nykysuomessa *ntA*-johdoksia on teksteissä jo runsaammin kuin *ntO*-johdoksia; vrt. Koistinen ym. 1976). Johtimilla *nti* ja *UU* muodostettuja teonnimiä on yhteensä suunnilleen puolet *ntA*-johdosten määrästä; näiden johdinten osuus kasvaa hitaasti, sillä niiden käyttöön liittyy paljon morfologisia rajoituksia. Sekä vanhan kirjasuomen että varhaisnykysuomen teonnimistölle on ominaista eri suffiksien synonyyminen rinnakkaiskäyttö, mihin mm. Kaisa Häkkinen (1994: 424) on viitannut. Nykyisten *nti*-johdosten tilalla tai niiden vaihtoehtoisena asuna on milloin *ntA*-, milloin *ntO*-johdos: *juonti* ~ *juonto*, *käynti* ~ *käyntö*, *luonta*, *myynti* ~ *myyntö*, *puinti* ~ *puinta*, (kalan) *pyynti* ~ *pyyntö*, *saanti* ~ *saanta* ~ *saanto*, *sointi* ~ *sointo*, *syönti* ~ *syöntö*, *vientä*, *vointi* ~ *vointo*. Verbistä *tehdä* käytettiin johdosvariantteja *teonto* ~ *teento*/*teentö* ~ *teentä*.

Teonnimijohdinten eriytyminen ja työnjako on myöhemmän kehityksen tulosta, joskin varhaisnykysuomen kauden teonnimivalikoima oli kehittymässä kohti nykysuomen käytäntöä. Uusista *ntA*-, *nti* -ja *UU*-suffikseista oli tullut varteenotettavia sananmuodostuksen elementtejä, joiden ansiosta suomen deverbaalijärjestelmä oli saamassa uuden ilmeen.

‘allatiivi’, *kerronta* ‘indikatiivi’, *ehdonta* ‘konditionaali’, *toivonta* ‘imperatiivi’.

Kirjallisuutta

Alm. = *Almanakat* 1705—1835. Helsingin yliopiston kirjaston mikrokorttikokoelma.

AHF1700 = *Acta Historica Fennica*. 1700-luvun historiallisia asiakirjoja. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus [korpus.wanhasuomi].

AS1700 = 1700-luvun asetustekstejä. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus [korpus.wanhasuomi].

CHYDENIUS, JACOB 1788. *Yhden Ewangeliumin Opettajan Kerskaus*. Ruumissaarna. Wasa. Helsingin yliopiston kirjaston mikrokorttikokoelma.

FLORINUS, HENRIK 1702. *Sananlaskut*. Näköispainos vuonna 1702 ilmestyneestä sananlaskukokoelmasta Wanhain Suomalaisten Tawaliset ja Suloiset Sananlascut. SKST 459. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1987.

FORSMAN SVENSSON, PIIRKKO 1990. *Vanhan kirjasuomen teonnimistä ja teonnimirakenteista*. Stockholm Studies in Finnish Language and Literature 5. Umeå: Umeå universitets tryckeri.

FROSTERUS, JUHANA 1791. *Hyödyllinen Huwitus Luomisen Töistä*. Turusa.

GANANDER, CHRISTFRID 1787. *Nytt Finskt Lexicon*. Alkuperäiskäsikirjoituksesta ja sen näköispainoksesta toimittanut Liisa Nuutinen. SKST 676, KKTK:n julkaisuja 95. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 1997.

HAKULINEN, LAURI 1979. *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Helsinki: Otava.

HORMIA, OSMO 1961. *Gananderin sanakirjan lähteet*. SKST 271. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

HÄKKINEN, KAISA 1994. *Agricolasta nykykieleen. Suomen kirjakielen historia*. Porvoo: WSOY.

KOISTINEN, ANNELI — JÄMSÄ, TUOMO — HAIPUS, MARJATTA 1976. *Deverbaaliset substantiivit 1960-luvun suomenkielisessä kauno- ja tietokirjallisuudessa*. Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen laitoksen tutkimusraportteja 8. Oulun yliopisto.

KKTK = Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

LÖNNROT, ELIAS 1874—1880. *Suomalais-Ruotsalainen Sanakirja*. Helsinki.

NIKKILÄ, OSMO 1992. 1600-luvun teonnimien selvittelyä. *Fenno-Ugrica Suecana* 11 s. 105—111. Stockholm.

NS = *Nyky-suomen sanakirja*. Porvoo—Helsinki: WSOY 1966.

RINTALA, PÄIVI 1983. Sananjohdon produktiivisuudesta ja sen rajoituksista. — Auli Hakulinen & Pentti Leino (toim.), *Nyky-suomen rakenne ja kehitys 1. Näkökulmia kielen rakenteisiin*. Tietolipas 93 s. 96—111. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

SKST = Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia.

VHAEL, BARTHOLDUS 1733: *Grammatica Fennica*. Aboae. Näköispainos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1968.

VKS = *Vanhan kirjasuomen sanakirja* I—II. KKTK:n julkaisuja 33. Toim. LAHJA-IRENE HELLEMAA, ANJA JUSSILA, ESKO KOIVUSALO, RIITTA PALKKI. Helsinki: Painatuskeskus 1985, 1994.